

Beata Olkowska

Człowiek Nietzschego w perspektywie przełomu wieków

Humanistyka i Przyrodoznawstwo 7, 250-252

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CZŁOWIEK NIETZSCHEGO W PERSPEKTYWIE PRZEŁOMU WIEKÓW

Andrzej Kucner: *Friedrich Nietzsche. Źródła i perspektywy antropologii*. Wyd. UWM, Olsztyn 2001, ss. 230.

Idea wiecznego powrotu tego samego jest obecna i realizowana w nieustających odniesieniach do twórczości Friedricha Nietzschego. Wciąż i odnowa poszukuje się w tej filozofii odpowiedzi na pytanie o sytuację człowieka w świecie, z przekonaniem o jej aktualności. Filozofia autora *Zaratustry* nabiera szczególnego znaczenia w obliczu przełomu wieków. Przekonania Nietzschego o wolności, odpowiedzialności, szczęściu, dobru, o wiecznym życiu czy o Bogu dają obraz stosunku człowieka do rzeczywistości.

Ponowną próbę analizy twórczości Friedricha Nietzschego podjął Andrzej Kucner w książce *Friedrich Nietzsche. Źródła i perspektywy antropologii*. To trudne zadanie, biorąc pod uwagę bogactwo literatury, w której są omawiane i interpretowane poglądy autora *Jutrzenki*. Próbę zebrania w pewną antropologiczną całość refleksji Nietzschego utrudnia też jego aforystyczny styl myślenia. Czym może zaskoczyć czytelnika kolejna analiza?

Osią rozważań autora są poglądy antropologiczne Nietzschego. Zdecydowały o tym dwie przyczyny. Po pierwsze – przekonanie o tym, że człowiek jest głównym celem zainteresowań niemieckiego myśliciela, po drugie – człowiek jest rozpatrywany w wielu kontekstach, co sprawia, że ujmowany jest w perspektywie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Autor poszukuje odpowiedzi w przestrzeni metafizyki, aksjologii, filozofii społecznej, etyki i psychologii. Stara się przy tym pogodzić swoją perspektywę badawczą ze specyfiką formalną i merytoryczną twórczości Friedricha Nietzschego.

W pierwszym rozdziale rozprawy autor wskazuje źródła i inspiracje Nietzscheańskiej antropologii. Odwołuje się przy tym nie tylko do źródeł intelektualnych, ale również do osobistych losów niemieckiego myśliciela. Podkreśla także rozróżnienie na źródła pozytywne i negatywne oraz ich wzajemne przenikanie się. Tym samym polemizuje ze zwolennikami podziałów filozofii Nietzschego na

okresy zapożyczeń i obcych wpływów oraz samodzielnej twórczości. W książce przeczytamy m.in. o tym, w jaki sposób mitologia i filozofia starożytnej Grecji, tradycja judaistyczna i chrześcijańska, makiawelizm, filozofia Thomasa Hobbesa, Michela de Montaigne'a, Artura Schopenhauera czy Richarda Wagnera wpłynęły na poglądy autora *Poza dobrem i złem*. W rozdziale tym myśl Nietzscheańska została rozpatrzona w szerokim kontekście historycznym.

Następnie autor ujmuje człowieka w relacjach do natury, społeczeństwa i kultury. Celem tych rozważań staje się ukazanie antropologii jako rozwiniętej koncepcji analizującej proces przeobrażania się świadomości współczesnego człowieka.

W drugim rozdziale, stanowiącym fundament dla dalszych rozważań, Andrzej Kucner pokazuje próbę godzenia popędowości, spontaniczności, żywiołowości i wartości witalnych z przejawami duchowości, a zwłaszcza racjonalnością człowieka. Pojęcie życia w filozofii Nietzschego budziło wśród filozofów dużo kontrowersji. Tutaj jest traktowane przede wszystkim jako źródło i kryterium wartości. Punktem wyjścia tej części pracy jest przekonanie o pierwotności przyrodniczego uwarunkowania działalności człowieka wobec tego, co psychiczne.

W rozdziale *Człowiek a społeczeństwo* znajdujemy odpowiedzi na pytania o typy relacji społecznych, rolę moralności w ich rozwoju oraz społeczne aspekty wiary. Rezultatem tej refleksji jest koncepcja nadczłowieka oraz moralności wykraczającej poza dobro i zło w kontekście społecznym.

W ostatniej części autor książki konfrontuje koncepcję człowieka z określoną wizją kultury w filozofii Nietzschego. Zadaje m.in. pytanie: „Jakie formy może przybierać kultura rozwijająca się w perspektywie przewartościowania wszystkich wartości, czyli w sytuacji, w której przeobrażeniu ulega jej cały aksjologiczny fundament?” (s. 188). Tak sformułowane pytanie odnosi się nie tylko do refleksji filozoficznej Nietzschego, wykracza poza nią, jest nawiązaniem do obecnego przełomu wieków. Poszukiwanie przez współczesnych filozofów odpowiedzi na nie w refleksji niemieckiego myśliciela potwierdza po raz kolejny aktualność filozofii autora *Zaratustry*. Andrzej Kucner zwraca uwagę na tę aktualność i nie pozwala czytelnikowi o niej zapomnieć. Przytaczając opinie innych filozofów, z całą dobitnością ujawnia uniwersalność tej filozofii w jej wymiarze antropologicznym. W książce wyraźnie wyodrębnić można zatem dwie części: historyczno-filozoficzną oraz analityczno-krytyczną.

Próba krytycznej analizy jest wartościowa z następujących względów: zapoznaje czytelnika z poglądami samego Nietzschego, z odmiennymi interpretacjami filozofów i w końcu, co najważniejsze, jest próbą samodzielnego podejścia samego autora do tematu. Nie jest to bierne odtworzenie, lecz poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o człowieka w filozofii Nietzschego i próba konfrontacji ze współczesnym przełomem wieków.

Andrzej Kucner nie ograniczył się przy tym do analizy tekstów źródłowych. Często odwołuje się istniejących już interpretacji, polemizuje z nimi. Nie zabrakło więc nazwisk interpretatorów filozofii Nietzschego, takich jak: Scheler, Heidegger czy Deleuze oraz polskich analiz Pietrzaka, Pieniążka czy Żelaznego.

Książka Andrzeja Kucnera nie jest próbą usystematyzowania i włożenia w sztywne schematy filozofii Nietzschego, która ze swej natury jest żywa i spontaniczna. Nie poddając się Nietzscheańskiemu stylowi, autor prowadzi czytelnika po zawiłych poglądach autora *Jutrzenki* w sposób ciekawy i nowy.

Beata Olkowska